

کاریگه‌ریا گرێیا "دیانا" یا ده‌روونی ل سه‌ر ئافره‌تی: تیکستی پۆمانا "ئه‌سمه‌را په‌رپووک" یا کاروان خانکی وه‌ک نمونه

نهایه محمه‌دسالج عزه‌ددین / پشکا زمانه کوردی، کۆلیژا په‌روه‌ردا بنیات، زانکۆیا ده‌وک، هه‌رێما کوردستان - عیراق

پوخته

گرێیا ده‌روونی ب گشتی و گرێیا (دیانا) ب تابه‌تی ژ بابه‌تین هه‌ستیاری و کارتیکنی ل سه‌ر بیفاژوو یا ژیا ناکه‌که‌سان د جفاکان دا دکه‌ت. ئه‌فجا ئه‌ف فه‌کۆلینه ل سه‌ر گرێیا (دیانا) یا ده‌روونی یه ل ده‌ف ئافره‌تی د پۆمانا (ئه‌سمه‌را په‌رپووک) دا. ژبه‌رکو ئه‌فی بابه‌تی د ئه‌ف پۆمانی دا، جه‌ه‌کن مه‌زن فه‌گرته‌یه و مژاره‌کا به‌رچا‌فه. پۆماننقیس (کاروان خانکی) شیا به‌ ئاوبه‌کی ده‌روونی و ب په‌نگه‌کی نه‌پاسته‌وخو باسی رویدان و په‌وشا ئافره‌تا کورد و شاش تیگه‌هشتنا و بۆ په‌گه‌زی و (وه‌ک م) د خیزان و کۆمه‌لگه‌ها و بکه‌ت. ئانکو نه‌بوونا ئه‌ندامی ئیرینه‌یه ل ده‌ف ئافره‌تی، ب پیکا وینه‌کرنا هه‌لوێست و په‌فتاران ب په‌نگه‌کی ناخفتی، نقیسه‌ری بۆ وه‌رگری ئاشکراکی یه. ئه‌ف چه‌ندی ژ کارتیکنه‌کا نه‌رینی و شاش ل هۆش و نه‌ستی ئافره‌تا کورد کری یه، ئه‌فه‌زی ژ ئه‌نجامی نه‌بوونا چا‌قدیرییا ساخله‌م بۆ په‌گه‌زی (م) د کۆمه‌لگه‌ها کوردی دا. ل گه‌ل هندی ژ شیزای پیاده‌کرنا سه‌ره‌ده‌ریا باب و برا بۆ کچ و ئافره‌تی د چوارچو‌فی توندوتیژی دا، بوویه سه‌ده‌می دروستبوونا ئه‌فان جو‌ره‌ گرێین ده‌روونی و د هندی و دا گه‌شه‌کری یه. گریمان ل فیری ئه‌وه، چونکه ئافره‌ت په‌فتاری توندوتیژی ژ لای باب و برا و هه‌فه‌زینی خو‌فه‌ دینیت و گرفتان د ژیا و ب دا په‌یاداکه‌ن، دبه‌ ئه‌گه‌ری دروستبوونا گرێیا (دیانا) یه‌ ده‌روونی ل ده‌ف و ب. د ئه‌ف فه‌کۆلینی دا د هه‌ولده‌ین به‌لمینین کو پۆماننقیس (کاروان خانکی) ئه‌ف چه‌نده د تیکستی خو‌دا ئه‌نجامدا یه. له‌ورا ئه‌ف فه‌کۆلینه هه‌ولدا نه‌ بۆ روه‌نکرنا جو‌ری کاریگه‌ریا گرێیا ده‌روونی کا که‌نگی و چه‌وان ل ده‌ف په‌گه‌زی م (ئافره‌ت) ئه‌گه‌شه‌دکه‌ت؟ هه‌روه‌سا خو‌یا دکه‌ت کا نقیسه‌ری ب چ ئاوا ئه‌ف ئاریشه یا ده‌روه‌نی پیشکیشکری یه. ژ شو‌فه‌کرین تیکستی خو‌یادبیت پۆماننقیسی دا‌کوکی ل چه‌وانیا سه‌ره‌ده‌ریا ئافره‌تی ل گه‌ل ره‌گه‌زی خو‌ وه‌کو (م) یه‌ک کری یه، هه‌رچه‌نده پۆماننقیسی د شیوه‌ی درکه‌ی و هه‌فه‌یینه‌ نه‌پاسته‌وخو‌دا به‌رجه‌سته‌کری یه.

CORRESPONDENCE

نهایه محمه‌دسالج عزه‌ددین

nihaya.ezzulddin@uod.ac

2024/07/13 وه‌رگرتن
2024/08/27 په‌سندکردن
2024/12/15 بلا‌وکردنه‌وه

وشه سه‌ره‌کییه‌کان:
گرێیا ده‌روونی (دیانا)،
ئه‌ندامی ئیرینه،
بیردانک،
داخباربوون.

About the Journal

ZANCO Journal of Humanity Sciences (ZJHS) is an international, multi-disciplinary, peer-reviewed, double-blind and open-access journal that enhances research in all fields of basic and applied sciences through the publication of high-quality articles that describe significant and novel works; and advance knowledge in a diversity of scientific fields.

<https://zancojournal.su.edu.krd/index.php/JAHS/about>

سهبارت بکارئینانا زارافئ گریئا دەرروونی، بۆ زانا و دەررووناسی ب نائفودهنگی نهساوی (سیگموند فرۆیدی) فه دگهریت. ژبه رکو نافرې ئیکه م کەس بوو ئەف دەسته واژە ب ئاوايه کز زانستی و تیر و تسەل د ئەنجامی فه کۆلینین خۆدا ل سەر نه خۆشین دەرروونی ئەنجامدین ئەف مزاره باسکریه، ب مەبهستا ئەوئ چەندئ کۆ لایه نئ نهستین (اللاشعور) ل دەف تاکه کەسان چەندین هزرین تیکەل و ئالۆز د کۆکا خۆدا فه شارئینه، مینا (ترس، هزرین شهوانی، دوودی، ... هتد)، ژبه ر هندی ژئ ب فەر دیت پریازەکا تاییهت و بنچینهی ب دامه زرنیت ئەوژئ پریازا (دەرپرینن ئازاد و راستگۆ - التعابیر الحرة والصادقة) یه (فرۆید، 2017: 55). ل دویف ئیرینا فرۆیدی گریئا دەرروونی (بریتیه ژ ئەوئ نیشانئ ئەوا کۆ جهئ خۆ د نائف نهستئ مرۆقی دا دروست دکەت و کاریگهری ل سەر شیواز و سەرهدهری و کریارین مرۆقی دا په یادکەت، بئ کۆ یئ هایداری بیت (صلیوه، 2013: 68). ئانکو (کۆگه ها ئەفان گریئا لایه نئ نهستئ مرۆقی ل سەر ئەفان ئالیان بهرپرسه) (صلیوه، 2013: 69). ب دەرپرینهکا دی (گریئ ب پریا بیهوشین ل دەف تاکه کەسان دهیتته ئاشکراکرن و ب تاییهتی د خەوانندا و پهفتار و پهوشا نهئاسایی و ژینگه ها زال یا مرۆفان و جفاکاندا) (عیدان، 2019: 31). وهکو هزرکنا کچئ بۆ بابئ وئ یان هزرکنا کۆری بۆ دایکا وی، یان خویشک بۆ برایی، ... هتد (الحسنی، 2021: 26). ژبه ر هندی نافرې دینیت کۆ (بیهوشکرن، خەون دیتن، ژدهستدانا هیژئ و بئ ئومیدی، ...، بهرهمین ئەدهبی و جیهانا نفیسه رئ ئەدهبی، ... هتد) باشرین به لگه نه بۆ رهونکرنا گریئین دەرروونی (مراد، 2001: 41). ئانکو بیهوشکرن ب پشکا هه ره سه رهکی و کوربا عه قلی مرۆفان دهیتته هژمارتن و چرخالا زانیاری و رویدائین هویکار و هزرین کپکری و فه مراندینه (فارسی، 2013: 29). دیسان دەررووناسئ ئەلمانی (ئۆتۆپانک) گریئا دەرروونی ب ئەقی ئاوابی پیناسه دکەت کۆ (گریئ کۆمهکا هزرین ئازادن، لئ ژبه ر ترسا جفاکی و دهوروبهری، مرۆف ژ ئەنجامی رویدانهکا گران و بهیز د هندورئ خۆدا فه دشپریت) (Ottoran, 2010: 948). کهواته ئاشکراکنا گریئین دەرروونی رووی ب رووی بوونان خۆیادبن. ژبه ر ئەقئ چەندئ ژئ فرۆید داکۆکی ل سەر هندی دکەت، کۆچ مرۆف نینن بیئ گریئهکا دەرروونی و پامان ژ گریئ ئەوه کۆ بابه ته کز فه پره (Ottoran, 2010: 949). ل فیره دا ئەو چەنده بۆ مه دیاردیت، کۆ هه بوونا گریئین دەرروونی ل دەف هه ر تاکه کەسهکی، یا دویره ژ ئارهزو و شیائین وی، به لکو خالین سه رهکی د ئەقئ چەندئ دا نهست و هزرین کپکرینه. هه ژئ گوتئ یه ئەف هز و ئارهزوویه زوی ب زوی ههست پیناهیتته کرن، گه لهک ژ وانا د نهستی دا دمین و پهنگه نه هینه دیارکرن، به لئ هندهک ژ ئەفان ئالیان - نهست و هز - ب پریا رهفتار و خەون دیتن دهیتنه نخافتن و په ژراندن. له ورا (خەون دیتن د قۆتابخانا دەرروونشیکاری دا گه وهه رئ شوو فه کنا هه ر تاکه کەسهکی یه، هه رهوسا ئالافئ ئاشکراکرن و په رده لادانا گریئین دەرروونی نه). له ورا ژئ (فرۆید و ئۆتۆپانگ) دهربارهی نهست و خەوان د ئەوئ باوه رئ دانه، کۆ (خەون کۆمهکا رویدائین رابردووینه و دهرپرینئ ژ پاشه پۆژئ ناکه ن، به لکو دیاردهیهکا سروشتیه، کۆ هه ر هزهکا فه شارتی و هه فکپکین سیکسی و سۆزی د نائفخۆدا د پارزیت و د گه مرینیت و ل دهم خه وئ دا خۆدانئ وئ د ئەوی ماوهی دا د نالیت و دهرپرینئ ژ ئەوان پیندقیاتین فه مراندین سهردهم زارۆکینیا خۆ دکەت) (أولي، 2017: 26).

ژ ئەقئ چەندا بووری دیاردیت کۆ گریئین دەرروونی فه ریزا کۆمهکا پهفتارین کپکریه کۆ د شیان مرۆقی دا نینه ب ئاوايه کز پاسته خوئ ئەوان پهفتاران د کهتواری دا پشچاف بکەت. ئەفجا بهرهمین ئەدهبی مینا (هۆزان، چیرۆک، پۆمان، کورته چیرۆک) دبنه قادا نمایشکرنا ئەفان گریئین دەرروونی بۆ خوانده قانی.

جۆرین گریئین دەرروونی:

ل گۆر قۆتابخانا دەرروونشیکاری چەندین جۆرین جیاواز ژ گریئین دەرروونی، ل دویف ژینگه ه و تیکچوونین بارئ دەرروونئ مرۆفان هه نه، کۆ هندهک ژ ئەفان گریئا د هندهک لایه ناندا د هه فپشکن و د هندهکین دیدا ژ هه ف جودادبن، له ورا ل فیرئ دا دئ بزافئ کەین ئامازئ بۆ گرنگترین جۆرین دەرروونی بکهین، ژ وانا:

گریئا ئۆدی:

ئەف جۆرئ گریئ دهیتته هژمارتن، ژ جۆره شه پره بوون و نه ئارامیا بارئ دەرروونی ل دەف زارۆکی، ئانکو ژ ئەوان کارین گرنه گه یین فرۆیدی فه دۆزین کۆ (زارافئ وئ ژ شانۆگه ریا ئۆدی) یا (سوفوکلیس) هاتییه وه رگرتن و بوویه تیکه هه کز بنگه هین د دەرروونشیکاری دا. نه مازه د گه شه کنا دەرروونی و هزا سیکسی دا (فرۆید، 2017: 56). گه لهک جارن ئەف جۆرئ گریئ ب نائف (گریئا دایک) ئ دهیتته نافکرن. ئانکو ل دهم گوهۆرپینن مه زن ب سەر هه ستا زارۆکی دا دهین و (دوژمنکاری بابئ خۆ دکەت کۆ د ژئ سئ سالیئ هه تا چوار سالیئ هزا شه هه وتا سیکسی ل دەف زارۆکی به رامبه ر دایکا وی دروست دیت و غیره یئ ژ بابئ خۆ دبهت و ب کهر ب و کین ل وی دئیریت، ... هتد) (قه ره چه تانی، 2010: 211). ژبه ر هندی ژئ په گه زئ ئیر (باب و کۆر) تۆشی شه ره نیخا دبن و هه ر ئیک ژ ئالیئ خۆفه، خۆ ب میراتکه رئ وئ (دایک - ژن) د زانن.

گرييا ئەلكترا:

ئەف تىگەھە ژ ئەفسانا گرييا كەفن ھاتىھە وەرگرتن، د ئەف گرييا دا ئاراستا كچن بۇ بابن وئ دچيت و ب دوژمنا سەرھەكيا دايكا خو دەھتتە ھژمارتن (سيجال، 2017: 101).

گرييا ميناتي:

ئەف جورى گرييا ژ لايىن زاراقىفە ب ئاوايەكى زانستى، ژ لايىن دەرووناس و تيورقانا ئەلمانى (میلانى كلاین) ۱۹۹۰ ھاتىھە بكارئینان، ب تايهتە دەما كو كۆر ھەر ژ تەمەنن زارؤكينيىن مەيلپن وى بو پەگەزى (مخ) دچن. ئانكو ل دەمى كۆر و كچ پىكفە خو د شوون و ئەندامى مينيەن خويشكا خو دينيت و مەندەھۆش دبيت كو ژ ئەندامى لەش وى يىن جياوازه (ابو زعيزع، 2010: 115). ب دەربېنەكا دى د ھزرا كورى دا (كو دەيكا وى ئەف چەندە ئەنجامدايە و سەرئ خويشكا وى و ئەندامى وئ يىن تيرينە ژيئەكرينە، داکو تير ئەنجام وئ نەھتتە بېرىن و ژ كار كەفتن، ژ ئەگەرئ ترسا ئەف چەندئ پەفتارئ وەكى كچان دكەت، ... ھتد) (ابو زعيزع، 2010: 40). ئەفەزى ئەفەزى د ئەوان مالباتاندا رویدەت دەمى دايك كونترول وئ يا زال بيت د ئەوئ خيزائيدا و ھەمى بپيار د دەستين وئ دا بن.

گرييا قابىلى:

مىژوويا پەيدا بوونا ئەف گرييا د زفريتەفە بو شارستانىھەتا مسرىيا كەفن و مملانا وەرگرتنا دەستھەلاتى د ناقبەرا براياندا (المودن، 2020: 27). ئانكو ئەفسانا (ھابيل و قابيل)ى و مملانا وانا وەكو دوو برايان.

گرييا مېرانبى:

ل قېرەدا كچ بزافى دكەت وەكى مېرەكى خو پيشچاف بكتە، لەورا د قى جورى گرييا دا ھەست ب كېماسىن دكەت، ژبەر نەبوونا ئەندامى تيرينە. خو ئەچاردكەت وەكى كۆرگان پەفتار و لفينان بكتە (زىادە، وسوفى، 2021: 47 - 48).

گرييا ئورىست:

ئەف گرييا يا ناسيارە ب گرييا كۆر دزى دايكن، ئانكو كۆر خو ل بەر خيانەتا دايكا خو دزى بابن خو ناگريت و د كوژيت، چونكە باب ل دەف وى جىھانا وى يا راستیدەر دەھتتە زانين (زىادە، وسوفى، 2021، 2021: 49).

گرييا ديانا:

ئەف گرييا دەروونى ژ لايىن دەرووناسەك نەمساوى ب نافع (ئوتوپرانك) ۱۹۹۰ ھاتىھە دانان، ل دويف قوتابخانا فرؤيدى. ئەف زاراقفە ژ سەرھاتى و ئەفسانا گرييا يا كەفن (ديان) وەرگرتىھە كو سالؤخدانا ئەوئ ھەست و پەيوەندىن دكەت ئەوا كو كچ د خوازيت بىتە كۆر و ئەندامى تيرينە ھەبا و پەفتارين كۆران بكتە و دزى ژينگەھ و دەوروبەرئ خو ب پراوھستيت، ئەوئ پىنگرين ل ھەبوون و پەفتارين وئ وەكو پەگەزى مە دگرن. ھەرھەسا دەمى باب و برا و جفاك بپيارى ل سەر چەوانيا ژيانا وئ دەھن و ناھيلن يا وئ دقېت ئەنجام بەدەت. ئەف ھەستپىكرنە ل دەف خيزان و بنەمالى دا چالاک دبيت و ئافرەت ب بوونەوھەرەكى كيم ددانن (عيدان، 2019: 35). ئەف جورى گرييا سەر ب چيرؤكا سەردەمى دەولەتا ئسپارتەدايە، ل دەمى كو نەدھيلان كچ پۆلن كۆرى بگپريت و ھەر كەس كچەك بجازيت دقېت وەكى ژن و مېيەكا بەرھەمھيتەر بو كارين مالى و ب خؤدانكرنا زارؤكان راييت و پىك پە نەھيتەدان ملبلمى زەلامى ئەفئينىن بكتە، يان ل جفاتان وەكو بوونەوھەرەكا خؤدان پىنگەھ و دەستھەلات نەييت. ئەف مزارە د ھۆزائين (گروپىن تريادور) ل سەدەيىن ئاقەراست دەھتتە ديتن (محمد، 2022: 14). ھەرھەسا جھ خو وەكى ھەمى جورين دى دناق سەكتەرين دەروونشيكارى دا كرىھ.

ديانا كەسايەتەك بوو د ھۆزائين چەرخن ئاقەراست دا - وەكى مە بەرى نوکە ئامازە پيداي - گەلەك دەھتە باسكرن كو ھەژ كورەكى دكر و پەيوەنديا ئەفئينىن و سۆزدارى ل گەل وى دا دروستكربوو. بەلن ژبەر توندىا جفاك وى سەردەمى نەشيان بەھقدوو شاد بين و ھەمى تشتەك پەيوەنديدار دا بشين ئەفئينىن و بپياردانن ژ دەستين وئ ئينايەدەر و ب تن وەكى بوونەوھەرەكا لەنگ و نە تامر ژ لايىن پەگەزى تيرفە بھيتتە بەرىخودان. واتە ئەف كچە د ئاشوپا خؤدا وەسا ھەزدكەت كو (شاشيەك يا ھەى ئەوژى نقشى مە دقېت ئەندامى تيرينە ھەييت، ھەتاكو بشيت ژيانا خو ب ئاوايەكى تەندروس و بەختەوہر د جفاك و كۆمەلگەھا خؤدا بريتفە بھت) (أولي، 2016: 27). ئەف گرييا باھرا پتر گرييا خەياللا مېيە، لەوما ژى (پۆژ بو پۆژئ ئەف كچە - ديانا - شاش د تۆخم و نقشى خو دگەھيت و ئەف ھەزە د سەرئ ويدا مەزن و بەرفرەھتر ليدھيت) (عريوات، 2014: 15).

ھندەك جارن چارەسەرىيا ئەفئى گرىئ (دكەفئتە دەستىن كچ - ديانا - بخۇدا، ئەوژى دەمى كو پەگەزى مە گرىگىھەكا ئىكجار مەزن دەتە براىن خۇ و خزمەت و ھارىكارىيا وى دكەت، ھەرەسە وەكى ھەفۇزىن خۇ سەرەدەرىپ ل گەل دا دكەت) (عربوات، 2014: 17 - 18). د ئەفئى ھەلوپستى ھەستىاردا باب و برا ھندەك ژ توندىا وان ژئاف دچىت و خاف دبن و پەردى ل سەر ھەزىن خۇ لاددەن و ب شوپكرنا وئ قايل نابن، دا نەبىتە مرقۇفەكا خۇدان پىرپار و پىگەھەكى تايبەت د جفاكى دا.

زارافەكى بەرچاقتىر بۇ ئەفئى جۇرئى گرىئ - گرىئا دىنانى - ژ لايى (مىلانى كلاین و تۇتۇپانك) فە ھايتىيە داھىتان، ئەوژى (گرىئا بايۇلۇژى) يە، وەكو ئالىي دىن گرىئا ئەتتىگونا دەھتتە ناسكرن (جمال، 2018: 37). (كلاین و تۇتۇپانك) ھەزىن شەھوانى و جۇرئ پەگەزى بايۇلۇژىيا براى و خويشكى و ھىرشا وان ل گەل ھەفدوو بۇ سەلماندنا مافان د خىزائىدا شروۇفەدكەن، دىسان ئەفئى چەندى ژى ب ھەفپكىيا بايۇلۇژى و شاش ئىگەھشتنا پەگەزى مە ل ھەمبەر لەش و جەستەيى وئ د نەستى وئ دا دياردكەن. ھەر چەوايىت، شىوازي پەرقانىا پەگەزى مە دژى ئىر جۇرە ئالۇزى و د نافيكداجوونەكى د پەفتارىن وئ دا پەنگەفەدەت.

د گرىئا ئەتتىگونا دا، زەلام و ئافرەت وەكو ھەفۇزىن مۇارا سەرەكى بن، د گرىئا دىنانى دا بەرۇفۇزىيە، ئانكو خويشكى و برانە. ژ لايەكى دى فە د بنە ھەفواتايا گرىئا ئەتتىگونا دەھتتە ھۇمارتن (جمال، 2018: 39). بەلى د ئەفئى گرىئى دا دايك يا بن ھەلوپستە ل ھەمبەر پەفتارا زەلام و كۇرئى خۇ دژى كچا وئ. ئانكو پەوشا ئەوئ دايكى يا چەوايە دەمى وەسان دىنىت كو كورپ وئ ئەفان كرىارىن توند ئەنجامدەت، يىن كو گرىئى ب چارەنقىس و ھەستى كچا وئقە وەكو مرقۇفەكا خۇدان قەوارە و ھەست و سوز (جمال، 2018: 41). بىگومان ئەفەزى دشىت وەكى گرىئا مېرانيى بىتە جەن ئالۇزىن و تىكدانى كا چەوا كچ يان ئافرەت د كەفئتە ل ژىر پكىيا مەملانا پەگەزى، بۇ دەستفەئىنانا مافىن خۇ يىن پەوا د كۆمەلگەھا خۇدا. لەورا بزافىن بەرفرەھ دكەت كو ھەر تىشتەكى بۇ پەگەزى ئىر پەوا و ھەلال بىت بۇ خۇ ژى جىبەجىبەكەت و وەكو شىوازەكى ژيانى بكاربەھىت. ئەفجار ئەم دى ھەولەدەن ئەفئى چەندى پتر دى د ئالىي پراكتىكى دا دەينە خۇياكرن.

تېرىنەك بۇ دىرۇكا ژيانا ئافرەتا كورد:

دايىشا باسكرنا ژيانا ئافرەتەن كو ب ئاوايەكى ديار و بەرچاقتىر د چەندىن ژىدەر و گۇفارى و پۇژنامەياندا تا پادەيەكى ھايتەكرن. ل گۇرەي ئەوان گۇھۇرپىن ھەفراھاتى د مېژوويا مرقۇباھتېن و گەشەكرنا شارستانىيەتان ھايتە ئەنجامدان؛ ديارە جفاك و كۆمەلگەھا كوردى ژى ھەمان ئەو قۇناغىن زەحمەت بىنە، ئەوئىن ل سەر ئاستى جىھائىدا پويديان. ئافرەت ژى يا بن بەھر نىنە ژ ئەوان كاودانان ئەوئىن د جفاكى وئ دا دروست بووين، (بىگومان پەوشا ژىن پشكەكا گرىنگ و سەرەكى يە ژ پەوشا جفاكى وئ، ئەو تىشتە توش دىتت ژ ئەنجامى توشبوونا كۆمەلگەھا وئ يە، واتە كارىگەرىيا گۇرانكارىيان ھندەك جارن چاكسازىيان پەيدادكەت. بۇ نموونە د بىياقتى جفاكى و ھەزرى و سىياسى و ئابووورى يىن كۆمەلگەھى دا. لەوما ئەف جۇرە چاكسازىيە د بەرژەوھەندىا ئافرەتا مە يا كورد ژى دايە) (محمد، 2007: 42). ژبەر ئەفئى چەندى ژى ھەر گۇھۇرپىنەكا د جفاكى دا پويىدەت، دى كارىگەرى ل سەر بارودۇخ و ژيانا ژىن ھەبىت.

ئەگەر ئەم بەھىن ل ژيانا ژنا كورد ب ئىرىن، پىدقىيە بارودۇختى جفاكى كوردى پىشچاقتى بكەين. د ئەفئى بىياقتى دا گەرۇك و نقىسەرىن ئەورۇپى ب ئاوايەكى ديار و بەرچاقتى باسنى ژىن و ژيارا كوردان كرىنە و ب ھويرى دىرۇكا كوران فەكۆلىنە. ئانكو ((گەرىدە ئەورۇپايىيەكان گەلىكىان بەشان و بالى ئافرەتى كورد ھەلداو، بەپادەيەك جاروبار خۇمانمان لەبىر دەچىتەو)) (مەزھەر، 1981: 74). واتە ئەو گەرۇكىن ئەورۇپى پشكەكا وان ب تىن ل چەند ناوچەيەكىن ديارىكرىين كوردستانى و فەكۆلىتتىن خۇ تىدا ئەنجامدەينە. ھەرەسا گەرۇكا دانىماركى (ھىنى ھارۇلد ھانسن) ل دەمى ل گوندى (تۇبزاوا) ل ئىزىك (دوكان) بۇ ماوہەيكە درىژ لى ماى باسنى ژيانا ژنا كورد دكەت و ل سەر دوو سەتتەران دابەشكرىنە، (سەتتەرى گوندان) و (سەتتەرى باژىرى)، د ئاف سەتتەرى گونداندا باسنى چىنا (دەرەبەگ و چىنا جوتياران) دكەت و ئاف باژىرى دا ئاماژە بۇ چىنا (خويئدەوار و چىنا نەخويئدەواران) دكەت (ھانسن، 1983: 5 - 6). ب ئەفئى چەندى گەرۇكا نافرې چەند جىياوازي وەكو دەرئەنجام د ئاقبەرا ھەردوو سەتتەران دا دەستىشان دكەت كو گەلەك ژ ھەف جودانە د ماف و ئەركان دا (ھانسن، 1983: 383).

بۇ پتر ئاشنابوون ل سەر بارودۇختى ئافرەتا كورد و ژ ئىزىك ھايدارى پەوشا وئ و ئەوان لايەن جىاواز د ژيانا ئافرەتىن كورد ب گىشتى بكەين، ب پىدقى و فەر دىنىن ژ چەند ئالىيانقە ب كورتى ئاماژى بۇ بكەين كو پەيوھەندىدارن ب ژيانا وئ فە ژ وانا:

- لایه ن جفاکی:

ژیانا ئافرهتا کورد ژ لایح جفاکی فه تا رادهیهکی ژ یا ئافرهتین وهلاتین دهوروبهر و جیهانج یا جودایه، ئەفهژی ل گۆرهی ئەوی بارودۆخج ژیا نا مللهتج کورد هه. ئانکو کۆمه لگه ها کوردی د چهندين قوناغین جیاوازا ده ربا ز بوویه، له ورا (جفاکج کورد یج که فنج وهکی کۆمه لگه ها یۆنانی و رۆمانی مینا چ شارستانیه تین دی نه بوویه، ئانکو (کۆمه لگه ها کوردی) جیاوازا چینایه تی ب پامانا وئ یا به رفه ره تیدا ناهیتته دیتن، وهکی چینا ئه رستوکراتی و چینا نزم و هه ژار، ... ، ژبه رکو جفاکج کوردی ئەف جودا کاریه تیدا ناهیتته دیتن) (الجاوشلی، 1970: 78). چونکه کۆمه لگه ها کوردی به رده وام یا داگیرکری و ل ژیر پکتیا دۆژمان بوویه، نه گه هشتبوو ئەوی رادهی مینا کۆمه لگه هتین جیهانج چینین جفاکی دروست بکن.

ده ربارهی جودا هییا د ناهه رئا ژیا نا ئافرهتا گوندان و ئافرهتا باژیران د جفاکج کوردی دا، ژ لایح په وش و شیوازی سه ره ده رین فه ژی جیاوازی هه بوویه، چونکه ژیا نا ئافرهتج ل گوندان ل ئاقار و زه قیان دا بوویه و کارئ زه لمان پتر دکر مینا خوه دیکرنا گیانه وهر و په له وهران و چاندن. به لئ ئافرهتا باژیران پتر یا مژویلی کاروبارین نا فمالج بوویه و ب بوورینا ده می ژی کارئ ده رفه ی مأل ژی ئەنجامدایه، بۆ نمونه بوویه مامۆستا، ئەندازیار، نۆژدار، ... هتد.

- لایه ن پهره وده و فیرکن و خواندن و کارکن:

ئه گه ر به راوردیه کج د ناهه رئا ژیا نا ئافرهتج و زه لامی دا د ئەفی بواری دا بکهین، دیاردییت کو دیرۆکا ئەف چهن دئ گه له کا دویر و دریز نینه، به لکو زه لامی پتر مفا ژ ئەف چهن دئ وه رگرتیه، ژبه ر نه بوونا خواندن گه هان و سه نته رین فیرکنج، هه روه سا مژویلبوونا ئافرهتج ب کارئ ده رفه ل زه قیان، ... هتد ده رفه ت بۆ وئ نه هاتبوو دان کو خو ب کارئ خواندن فه مژویل بکهت. به لئ ب بوورینا ده می و په یدا بوونا گوهورینین ل جیهانج رویداین، کارتیکرن ل کۆمه لگه ها کوردی ژی هاته کرن و ژن ژی که فته ل به ر ئەوان کارتیکرنان و پیگه هشتی لیهات و پتر د ئەرک و مافج خو گه هشت و ل هه مبه ر زه لامی ب پاره و سه تیت، مینا هه فیشکیا کاری بکهت (عه بدول، 2007: 17). ژبه ر هندی ژی ده می ئافرهتج ده ست ب خواندنج کری، ب زمانج دایکج خواند و فیری پراپا تستان بوو، پاشان به رفه قوناغین خواندنا بلند فه چوو و ل چهن دین کۆلیژین جودا جودا ده رچوو و بوو هه لگرا باوه رنامین مه زن د بوارین جیاوازا (لر باتی، 2004: 223). ئەفجار گه هشتنا ئافرهتا کورد بۆ په و پۆستین بلند پشتی ده ربا زکرنا قوناغ و خه با ته کا زه حمه ت بوویه، هه روه سا ئەنجامج ئەوان گوهورینان بوویه، ئەوین به ری نۆکه مه باسکرین. له ورا ژی پشتی ئازاد بوونا باشورئ کوردستانج و پیکه اتنا حکومه تا هه ریم کوردستانج ژی ژینگه ه بۆ ئافرهتا خو شکر کو پتر پۆلج خو د نا ف بیا فنج کاری دا ژ لایح په روه رده و فیرکنج دا بیهن. چونکه ئەف چهن ده بوونه پالده رین سه ره کی بۆ پشکارکرنا وان د ئەوان گوهورینین د کۆمه لگه ها کوردی دا رویددهن (حه مه، ب. س: 12).

دیسان ل گه ل خو شتر لیکرنا بارئ ئافرهتج د جفاکج کوردی دا و وه رگرتنا پۆستین گرنج، کاریگه رین نه رینج ژی ل ژیا نا وئ کرن، ژبه رکو ئافرهت د هنده ک بیا فان دا توشی توندوتیزین دییت، چونکه ((له کۆمه لگای هاوچه رخی کوردیدا جیاوازی جنسیه ت زۆر زه ق و ئاشکریه)) (تلوعی، 2005: 15). ب ده رپینه کا دی بارودۆخج ئافرهتج یج جفاکی و په وشه نبیری یج سه رده م نۆکه گه له ک جیاوازتره ژ بارودۆخج وئ د سالین به ری سه ره لدانا سال 1991ئ. له وما گه له ک جارن د بواری کارکنج دا، ب نا فنج نه ریت و کلتورج خیزانا پارازتی توشی سته م و نه داد په روه ریا جفاکی بوویه، ئافرهت یا بوویه قوربانیا ئیکج یا یاسا و بنچینه یین کۆمه لگه ها کوردی.

ده ربارهی پۆل و خه باتا نه ته وایه تی و سیاسی و په وشه نبیری و هزریا (ئه ده ب)، یا ئافرهتا کورد، پیکه ه و پۆله کج ئیکجار مه زن هه یه و میژوویه کا دویر و دریز د ئەفان ئاستان دا هه یه. ل فیره دا ئەم نه شیین ب تیر و ته سه لی ل سه ر ئەفان ته وهران ب پاره و سه تین، ژبه رکو فه کۆلینا مه یا زانستی و کورته، له ورا مه ب فه ر زانی ئەم سه نگا خو ل دویف پیدفیا بابه تی بدانیه ل سه ر ئەوان لایه تین گرنج و گریدای بابه ت سه ره کیج فه کۆلینا خو.

ته وهرئ دووئ: رهنگه فهدانا کاریگه ریا گرتیا دینا د رۆمانا "ئه سمه را په پووک" دا:**- بابه تی رۆمان:**

رۆمانا "ئه سمه را په پووک" ژ لایح رۆمانئیسج گهنج (کاروان خانکی) فه ل سال 2021 هاتیه ئفیسین و ل سال 2022 ل چاپخانا (ته هران) فه هاتیه چاپکر. ئەف رۆمانه ژ 190 لاپه ران پیکه هیت. بابه ت و نا فه رۆکا سه ره کییا ئەفج رۆمانج باسج ئافره ته کا کورده

ب نافع (ئەسمەر) و چیرۆکا وئ ل گەل مالباتا وئ و جفاکێ وئ یێ کوردی، کو توشی هەمی جۆرە توندوتیژی دبیٹ ژ لایە باب و برا و ژنابا خوڤە، ل دۆر بابەتێ ئەفینێ و چەوانیا هەلبژارتنا هەفژینی و کارکردن و نەبوونا مافی پیراردانێ د بچوکتیرین بیاف دا. ژبەرکو باب و براین وئ ب کیماسی و مرۆفەکا پەراویزکری ل گۆرە پەگەزێ وئ یێ (م) تەماشە وئ دکەن. ژبەر هندی ژێ هەردەم دویچووون و پرسیارا وئ دکرن و پێگری ل (ئەسمەر) ئ دکرن بۆ هەر هزرەکا کربا، بابێ وئ گەلەک جارن ب مولک و سامانێ خوڤ دزانێ و نەدقییا وئ ل دویف حەزێن وئ بەدەتە زەلامێن بیانی، لەورا ل دویماهیێ بێ دلێ وئ ل برازایی خو (نازاد) ی ب زۆرەملی مەهردکەت. چونکە قارەمانا پۆمانێ هەردەم ئەف پرسی ژ خو و جفاکێ خو یێ نێر سالار دکر، بۆچی ئەم ئافرەت و کچ مە مافی پیراردان و هەلبژاردنا چ تستان نینە؟ بۆچ بابێ من بەردەوام د بیژیٹ خوژی تو ژێ کۆرک بایه؟ و گەلەک پرسیارێن دی ژ لایە قارەمانا ئەفی تیکستی پۆمانی فە دەربارە پەوشا ئافرەتا کورد یێن هاتینە ئازراندن. ب دەربیرینەکا دی سەرەرایێ پێشکەفتنا بەلز ئەو ل جیهانێ رویدای هیشتا جفاک و کۆمەلگەها کوردی ب دیتنەکا گەلەک کیم بەریخو ددەتە ئافرەت و هزرکنا وئ، کو ئەفەژێ ژ ئەنجام نەبوونا دادپەرورەیا جفاکی د کۆمەلگەها کوردی دا و ژ کەف دا وەل پەگەزێ (م) بکەت، هیشتا زارۆک گرییا دەروونی (دیانا) ل دەف وئ پەیدا بییت و دەم دگەهیتە قۆناغێن مەزتر یێن ژێخ خو، ئەف گرییا دەروونی ل گەل وئ مەزن بییت و دخازیت مینا پەگەزێ (نێر) گەلەک دەستکەفتان بەدەستفەیینیت و هەمان پەفتاران ئەنجام بەدەت، ئەفجار ژ ئەوان بابەتان یێن کو گرییا دەروونی (دیانا) دا کۆکیێ ل د کەت ئەفەنە:

1 - کیمکرن و تەپەسەرکرن:

د گرییا دیانایە دا، کیمکرن و تەپەسەرکرن ئافرەتێ خالا سەرەکی یە، باب و برا کچ و خویشکێ ب میرات و سامان و کاملان د زانن. داکو هزرا شوپکرن ل دەف وئ لاواز بکەن، هەرەسا پەفتارێن نە ژ هەژێ ل گەل دا دکەن و هەستا وئ مینا (م) یەک تەپەسەر دکەن. ئەف چەندە ژێ د نەستێ وئ دا دبیته تەشتەکی ئاسایی کۆ مرۆفەکا نە تەمامە ژ لایە هزری و لەشی فە و شاش ژێ د خو بگەهیت. پەنگە پرسیار یێ بەیتەکرن ئەو بخو ژێ نزانیت بۆچی باب ب ئەفی ئاوا یێ وئ ب سامانەکی مەزن د دانیت و حەزێن وئ تەپەسەرکەت و نەشیت مینا هەر ئافرەتەکی یان کچەکی پەفتارێن مینە ئەنجام بەدەت. لەورا ئیکسەر هزرا مە بۆ داییشین سیکسی و شەهوانی د ئەفی بیافی دا دچن، کو فرۆیدی دەمەکی دێرێ خو ب ئەفی مژارێ فە مژویل کری و ئۆتۆرانکی ب پەهەندی بایلۆژی یێ ئافرەتێفە گرییای، کو ئەگەرێ بنگەهین بۆ کیمکرن و تەپەسەرکرن ئافرەتێ؛ ئەو هەست ب شاشیا لەشی خو دکەت و مەزترین پەهەندی کەسایەتیا هەر مە یەکی هژمارتی یە. ئەف هەستە ب ئاوا یەکی بەرچا ف د تیکستی نمونە ئەفی فەکۆلینێ دا دیاردییت، ل دەم (ئەسمەر) قارەمانا سەرەکی یا ئەفی تیکستی رۆمانکی، دەم ل دەستپێکا پۆمانێ دا د کەفیتە دانوستاندن ل گەل هەفالا خو (لەیلا) یێ دا دبیژیٹ: ((بابێ من بەردەوام د گۆتە من ئەز پۆشمانم توو کەچ ژ دایک بووی ب چاڤەکی نەجوان ل من تەماشە دکر و ئەز ب کەچەک کیرنەهاتی ل قەلەم ددەم ئەز بووبووم خودان هەستەک مری د سەر هندی را من گەلەک حەژ بابێ خو دەکرن چونکە ئەز وەک مینە خودان دلەک نازک و دلۆقانم من ب چاڤەکی مەزن ل بابێ خو تەماشە دکر من ب مەزترین زەلام ددیت د کۆمەلگەها خو (دا)) (خانکی، 2022: 11). ئەف دانوستاندنا ئەسمەرێ ل گەل هەفالا وئ لەیلا یێ، بۆ مە سەرەدافین سەرەکی یێن ئەگەرێن دروستبوونا ئەفی گرییا دەروونی / (دیانا) یێ ددەتە دیارکرن. چونکە ئەسمەر ئافرەتەکا بێ دەستەلاتە و چ ب دەستێ وئ نینە، بابێ وئ بەردەوام وئ ب پەگەزەکی کیم ل قەلەم ددەت. لەورا ل جەهکی دی ژ ئەفی پۆمانێ ئەفان پەفتارێن کیمکرن و تەپەسەرکرن ئەو یێن بابێ وئ هیشتا یا زارۆک ئەنجام ددان، هەرەسا جوداھییا پەگەزی کو هەمی تەشت بۆ پەگەزێ نێر دروستە و بۆ یێ مە قەدەغەیه، لەورا مە ب بێردانکا خو د زفرینیتە چیرۆکا بەری ئفیسینا پۆمانێ و دبیژیٹ: ((ئەم زارۆک بوون و بێ گۆنە بوون مە نەدزانێ جوداھیێ بکەن د ئاف فان یاریان دا وان ژ وی ژێن (تەمەنی) دا هۆسا هەستەک ژ من را چیکرن کۆ، کور و کەچ دوو مرۆفان دوو روحن دوو بوونەوهرن دوو پەگەزن دوو چیکریێ خۆدێ نە ل روحەک و بوونەوهرەک ژ وان مافدارە و ئیک ژ وان مافی ژیانێ نینە)). (خانکی، 2022: 55). ژ ئەفی پارچا فەگێرانێ دیاردییت کو نەبوونا دادیێ د ئافەرا هەردوو پەگەزاندا بوویە ئەگەرێ سەرەکیێ دروستبوونا گرییا دەروونی ل دەف کەسایەتیا سەرەکی (ئەسمەر) و بەردەوام شاش د نەفشی خو بگەهیت و نەفرەتان ل خو بکەت.

دیسان پۆمانفیس ل هەندەک جەهین دی ژ ئەفی پۆمانێ ددەتە خو یاکرن کا بۆچی ئەسمەرا قارەمان توشی تەپەسەرکرن و دەردەسەرین دبیٹ ژ ئالیێ باب و جفاکێ خوڤە کو هەندەک پەهەندی سەرەکی یێن تەپەسەرکرن وئ وەکی مرۆفەکا پەراویزکری ددەتە دیارکرن؛ ئەوژی شێوازی سەرەدەریکنا بابێ وئ یێ توند ل گەل دەیکا وئ دا کو ب ئەفی ئاوا یێ ب ریکا بێردانکێ ئەفی چیرۆکێ فەدگپرت: ((بابێ من ژێ ژ چایخانێ زفری مال کا د یاریا کومکان دا خسار بوویە چاوا گۆتە دایکا من وە چ شیف چیکریە و

دایکا من ژى ب زمانهك خوهش و تژی ڤیان گوت ئەمى ژ نۆ كارى چيكرنا شيفى دكن وى ژى ب دهنگى خوه يى بلند گوت پا توو ههوا سېن ل مال چ دكى ما شولن ته چيه د مال دا ما من توو ئىنايه هه ما ل مال دا روني)) (خانكى، 2022: 14). ده باره ي ههستا كيماسيوونى ئەوا كو رهوشا كهسايه تيبيا سه رهكى گه لهك ب زهحه تتر ليكرى، مرنا دهيك وى كاريكرنهكا مهزن ل سه ر بارى وى يى دهروونى كرى و بوويه پوو به كى دى يى روهنكرنا ئەفى ئالى، رۆمانڤيسى ب ريكا هه ڤه يڤينا ده رهكى ئەوا د ناڤه را له ههنگا ئەڤن رۆمانى و هه ڤالا وى (له يلا) ييدا دروستبووى دايه ئاشكران: ((من جوداهيهك مهزن دديت كه ژيانا ب دايك و ژيانا ب دايك چاوايه خه به ره هه را نه خوڤش ئەز پتر ئيشاندم ئەز ل مال بووم من نه دزانى ئەو چهنده ده مژميرهك بوو دايكا من مرى و من نه دزانى ئاخ ژيان مه چما مرن هه يه؟)) (خانكى، 2022: 67). ژ ئەڤن دانوستاندن ديارديت كو مرنا دايكى برينهكا مهزن د ناخى (ئه سمه ر) يدا دروستكره، چونكه دايكا وى به رده وام به ره ڤانى و پشته ڤانيا كچا خو دكر، ههروهسا په ناگه ها وى بوو، بۆ ڤه گيړانا چيروكئين شكه ستن و سه رهكه ڤتئين خو وهكو ئافره ته كا كورد و يا ب هيز، به لى ئەڤ په ناگه هه ژى ژناڤچوو و بيزاريه كا ته مام د ژيانا كهسايه تيبيا سه رهكيبا ئەفى تيكستى ڤه گيړانكى دا په يداكر. مه ودايى ئەفى دۆخى - دۆخى (كيمكرن و ته په سه ركرن) گه لهك د لاپه ريى ئەڤن رۆمانى دا هاتينه ڤه گيړان، به لى هه ر ئيك د بواره ك و ل سه ر ئاستين جودا جودا دابووينه، له ورا لڤيره دا ئەم دى بزاڤى كه ين، شيوازي ڤه فتارى ل گه ل كهسايه تيبين ئافره ت د رۆمانى دا د خستى (1) دا دياركه ين:

خستى (1) ڤه فتارى ل گه ل كهسايه تيبين ئافره ت د رۆمانى دا

ژ	كەسايه تيبين ئافره ت د رۆمانى دا	شيوازي ڤه فتارى (كيمكرنا بوهايى ئافره تى)	مه ودا د رۆمانى دا (لاپه ر)
1	دایكا ئەسمه رى	توندوتيزيا هه ڤزىنى	41 - 2
2	ئه سمه ر (قاره مانا رۆمانى)	توندوتيزيا باب و برا	53 - 17
3	له يلا	توندوتيزيا باب و برا	51 - 19
4	ژيان	توندوتيزيا باب و برا	64 - 32
5	نازدار	توندوتيزيا باب و برا	72 - 42
6	ئه ڤين	توندوتيزيا باب و برا و هه ڤزىنى	185 - 160
7	غه ربيا	توندوتيزيا بابى وى ل هه مبه ر وى	190 - 159

ژ ئەڤى خستى ديارديت كو ژ كيمكرنا بوهايى ئافره تى و ته په سه ركرنا وى، نڤيسه رى داکوكى ل سه ر ڤيره وى جفاكى (توندوتيزيا باب و برا)، د ئەڤى تيكستى ڤه گيړانكى دا كريبه، چونكه جفاكى كورد يى تيرسالار ژينگه هه كا گونجايه بۆ ئەنجامدانا ئەڤان پيرابووئين نه مرۆڤايه تى دژى ئافره تين كورد.

2 - داخباربون:

د گرتيا ديانايى دا داخباربون ب په گه زى (تير) وهكو پيكهاته كا بايلوژى و ڤه فتار و هزرين وى، ئەگه رى تيكه هشتنا شاش يا ئافره تى يه ل هه مبه ر نڤش خو. نڤيسه رى ئەڤ چهنده ب ئاشكرابى د سه رهاتيبين كهسايه تيبيا سه رهكى (ئه سمه ر) يدا خوياكرى يه، ئەوژى ب ريكا ڤه گيړانا چيروكا ئەسمه رى و له يلايى بۆ ڤه ديتتا كاره كى، داکو هه بوونا خو مينا په گه زى (تير) د كۆمه لگه ها خوڤا ب سه لمينى، به لى ئاسته نڤين جفاكى وى ڤيكن پيناده ن مينا خوڤته كى كاربه كن، له ورا (له يلا) به حسى هه ژارى و ده رده سه ربيا خو و ده يكا خو يا هه ژار ب ئەڤى ئاوايى ڤه دگيڤيت: ((ئەم دوو په گه زى م د ماله كى دا د ناڤ جفاكه كى هوسا گرتى دا هه تا مه خووارنا خوه ب ده ست خوه ڤه د ئينا ئەم گه لهك په ريشان د بوون باوه ركا گه لهك جارن ئەم بى شيف د نڤستن مه هه ردووكا هه مبيزا خوه دا ب خه م و د نڤاندن من گه لهك جارن بالگيا خوه ب روندكا شل كريا و يا ژ هه ميبى نه خوه شتر)) (خانكى، 2022: 32 - 33). ل ڤيره دا له يلا ب ئاوايه كى به رچاڤ ده ربينى ژ بى هيزى و نه بوونا ده سته لاتى د ناڤ جفاكى خوڤا دكه ت، چونكه ئەو و دايكا خو دوو ئافره تين هه ژارن و نه شين چ كاران وهكى زه لامى ل ده رڤه ي مالى ئەنجام به دن. له ورا دووپاتيب ل داخباربونو خو بۆ ڤه فتارين په گه زى تير و شيائين وى دياردكه ت و جوڤه په خنه كا توند ل كۆمه لگه ها خوڤا دكه ت و ب ئاوايه كى نه راسته وخو ئەڤ داخباربونى ڤه دگيڤيت و ديڤيڤيت: ((ئەم د ناڤ ملله ته كى دا من مافى كاركرن نه بت وهكى زه لامى بكارم خوه وى دايكا دلۆڤان خوڤان بكم من ژى د ڤيا دايكا خوه خودان بكم ده رڤه قى وى ده ركه ڤم من ژى دڤيا ئەز رانچ و خه باتا ئەوان نه هه هيشان د زكى وى دا ب هه روا

نەبەر مەن ژى دۇنيا خەباتى وئ يا ئەز ژ ئاخ و ئاف و ئاگر و ھەر نەخۇشەكە قۇرتال دىكرم ژبىر نەكەر)) (خانكى، 2022: 33). ژبلى بابەت داخباربوونى ب زەلام و ئافرەتا كاركەر، ل ئىرەدا نڧىسەرى بابەتەك دى ئازراندىە ئەوژى فېمىنىزما ھەبوونگەرىن يە، ئەوا كو گرنىگى ب ھەبوونا چالاك يا ئافرەتە د بىاڧىن جودا جودا دەدت.

دىسان ئەسمەر سەرھاتيا داخبار بوونا خۆ ب كەسايەتيا مامۇستاي ھونەرى دا خۇيادكەت، كا چەوان مۇرالا وئ بۇ كاركرن و خەباتكرنى ل قۇتابخان بلىندكەت و دەستى ھارىكارىن بۇ وئ درېژدكەت و پەھەندى باوهرى بخۇبوونى ل دەف خۆ ژ دەست نەدەت، لەورا ئەسمەر ب رېكا فەگەراندنى دزڧىتە قۇناغا خواندنا خۆ ل ئامادەيى و نەبوونا پارا (دراڧ)ى بۇ چوونا سەيرانا قۇتابخان، ژبەر ھندى دىژىت: ((مامۇستا گوته مەن كەرەمبە ئەز چووم ژۇر رۇنشتەم گوته مەن ئەزى چاوا كارم ھارىكاريا تە بكم تە چ ئارىشە ھەيە مەن ژى وەكى باب و براىن خۆ ب ھەژمىرە فان ئاخفتنا دلج مەن ئارامكر و روندىكان ھاترا خوە ژ چاڧىن مەن خواستەن مەن گوتم مامۇستا بابى مەن دراڧ نەدا مەن ژبوونا سەيرانى ژبەر مەن گەلەك دۇنيا ئەز ل گەل ھەڧالېن خوە ئامادەيى ڧى سەيرانى بمر، ...)) (خانكى، 2022: 83). وەسا ديارە پۇمانڧىسى ڧيايە شېوھى داخباربوونا (لەيلا) و (ئەسمەر)ئ وەكو دوو كچ و ئافرەتەن كورد ب مامۇستايەن وان د قۇتابخان دا پىشچاڧ بكەت، كا چەوان ھزركرن و ئاستى زانستى يە مروڧىن خواندەڧان چەوان كارتيكرنا باش ل سەر دەرۋون و كەسايەتيا وان كرىيە و گەھاندېنە ئەوئ رادەى ھزر د وئ چەندى دا بكەن كو ئافرەتەن ژى ماڧى كاركرن ل دەرڧەى مأل يە ھەى و دىڧىت داھاتەكى پەيدابكەت و ژيانا خۆ پەن پىڧقەبەت؛ ژبەر ھندى ژى داخباربوونا قارەمانا پۇمانى ب كەسايەتېن شارەزا و خۇدان سەربۇر دووبارە كارتيكرنەكا نەرىنى ل سەر ھەستېن وئ وەكو ئافرەتەن كرى يە، چونكە جارەكا دى نەبوونا ئەندامى ئىرىنە بوويە سەدەمەن نەبوونا دەليڧا كارى بۇ وئ و ھەر ئافرەتەكا وەكى وئ د جڧاكى گوندى و پاشىڧىخستى دا يەن كو پەگەزى ئىر و ئەندامى وى - ئەندامى ئىرىنە - ب تىشتەكى پىرۇز بۇ كاركرن ددانىت.

گەلەك رويدانېن بوويە ئەگەرئ داخباربوونا كەسايەتيا سەرەكى (ئەسمەر)ئ و كەسايەتېن دى يېن ئافرەتە د ئەڧى پۇمانى دا كەڧتىنە بەرچاڧىن مە، بەلج قەبارى فەكۇلىنا مە رېكى نادەت ھەمىان كت كتە رېزبەكەن و شروڧەبەكەن، ژبەر ھندى دى جۇرئ داخباربوونا ئافرەتان ب دەوروبەران د پۇمانى دا د خىشتى (2) دياركەن، ب ئەڧى ئاوايى:

خىشتى (2) جۇرئ داخباربوونا ئافرەتان ب دەوروبەران د پۇمانى

ژ	تەوهرېن داخباربوونا ئافرەتان	جۇرئ داخباربوونا ئافرەتان ب دەوروبەران د پۇمانى دا	ئەگەرئ داخباربوونا ئافرەتان د پۇمانى دا
1	قۇتابخانە	ئەرىنى (گىشتى)	ژىنگەھا قۇتابخانە
2	خىزانا خالى كەسايەتيا سەرەكى (ئەسمەر)ئ	ئەرىنى (گىشتى)	شېوازى ھزركرنا خالى (ئەسمەر)ئ ل دۇر پىنگەھى ئافرەتەن د جڧاكى دا
3	خىزانا ئەسمەرئ	نەرىنى (تايبەت)	لاوازيا بارى ئابوورى
4	خىزانا لەيلال	نەرىنى (تايبەت)	لاوازيا بارى ئابوورى
	مالبات و خىزانا ژيانى	نەرىنى (تايبەت)	لاوازيا بارى ئابوورى
5	ھەڧزىن ئەڧىن	نەرىنى (تايبەت)	لاوازيا بارى سىياسى
6	خىزانا نازدارى	نەرىنى (تايبەت)	لاوازيا بارى ئابوورى
7	غەرىيا	نەرىنى (تايبەت)	بى خۇدانى و لاوازيا بارى ئابوورى

ژ ئەڧى خىشتەى دياردېيت كو رېژا جۇرئ داخباربوونا ئافرەتان ب دەوروبەران ب گىشتى و زەلامى ب تايبەت، باھرا پتر ل سەر بنەمايەكى نەرىنى يە، چونكە ب شېوھەكى كورەكى ب جەستە و سىمايىن دەرەكى يېن پەگەزى ئىر - زەلام - داخبار بوويە و شاش د تۇخمىن خۆ وەك پەگەزى (مەن) گەھىشنىنە و خۆ ب پەگەزەكەن لەنگ و خودان كىماسى دانايىنە و د ھەمان دەم دا نەشېن كاربەكەن، ھەرەسا نە شىايىنە خۆ ژ ئەڧى ھزرا شاش رىزگاربەكەن و بچەن مينا پەگەزى دى - پەگەزى ئىر - ب ئازادى ل دەرڧەى مأل و دناڧ جڧاكى خۇدا كارەكى بكەن و داھاتەكى بۇ پىڧقەبەن ژيانا خۆ داين بكەن. ئانكو ب دىتتا وان پىڧىيە ھەمى ئافرەتان ئەندامى ئىرىنە ھەبېت، ھەتاكو بىڧىت كارەكى بدەستخۇڧە بىنېت. ئەڧەژى ئەو خالا ھەرە سەرەكى و گرنىگە ئەوا كو نڧىسەرئ

پۆمانی پۆناهی دانیه ل سهر و ب ئاشکرای بۆ خواندهفانی، ئەف لایهنی گرییا دهروونی ل دهف ههر ئافرهتهکا کورد هاتییه داپۆشین پهرده ل سهر لادای و بهرجهستهکری.

3 - ریگریکن و نهبوونا مافی ئازادیا ههلبژارتنی:

نیشانهکا دی یا گهلهک گرنگ د ئەف پۆمانی دا کهفتیه بهر چاقین مه، ئەوژی ریگریکن و ژ دهستانا مافین سروشتی یین ئافرهتا کورده، ئانکو نهبوونا بریارا ههلبژارتنا ههفۆین و ههفۆشکی ژیان یه، کو ئەفه ژ مافین بنگههینه بۆ ههر ئافرهت و زهلامهکی د جفاکی دا. ئەف سیمایه د لاپهڕین ئەفی تیکستی پۆمانکی دا، گهلهک تهکهز ل سهر هاتییه کرن، ئەوژی د چیرۆکا ئەفینیا (ئەسمەر) ئ قارهمانا ئەفی پۆمانی دا، ل گهل خۆشتفین خۆ (سهبری) ب شیوهیهکی بهرچاف و ئاشکرا خویا بوویه. لهورا نفیسه ب پیکا فهگپران قارهمانی ئەفی مژاری ددهته فهگپران کا چهوان باب و براین وئ ریگریکن وئ - ئەسمهري - دگرن، داکو ههفۆین ل گهل خۆشتفین خۆ (سهبری) دا پیک نهئیت، ژ بهر هندی ب پیکا فهگپراندن بۆ پابردووی خۆ، ب ئەفی ئاویا فهدگپیت: ((ئەم ههمی رونشتن دهست ب ئاخفتنا خوه کرن گوتنا من مه دفت توو باش گوھ خوه بدی مه ژ بهر فی بابهتی مه دفت ته پین ئاگههدار بکن مالا مامی مه ل وهلاتی ئەلمانیا، ئەفی ل وهلاتی ئەلمانیا وهگوتی من نهفت کهسهکا غهریب بیم ژ کوری خوهرا ئیجا من ژی وا گوتی بلا ته بفت یان نهفت ئەز ئاخفتنا براین خوه ناشکینم ئەم خودان عهشیرن و ئەم بنهمان ژ خوه شهرم دکهن ئاخفتنا ههف پشکین!!)) (خانکی، 2022: 142). کهسایهتیا سهرهکی د ئەفی فهگپراندن دا هندهک بابهتین ههستیار ئازراندینه ژ وانا؛ بابهتین عهشیرهتگهریب یه، کو ئەگهري سهرهکی ریگریکنا ئازادیا ههلبژارتنا ههفۆین یه بۆ ئافرهتا کورد. ئانکو ههر ژ کهفن دا دایشهیا شووکر و ژنیتان د کوردهواری دا، ل ئەوان دهفهرین ل ژیر دهستههلاتا عهشیرهت و سهروک هۆزادا، باهرا پتر ئەف مۆره ل دهف وانا یا زال و ناهیلن کچ و کورین وان ب ئازادانه ههفۆین یان ههفۆشکی ژیان خۆ ب دلخ خۆ ب ههلبژیرین، نهمازه جفاکی گرتی و دوور ژ تیکهلیا ههردوو پهگهزان. لهورا فهگپران قارهمانی دووپاتین ل ئەفی خال دکت و جارهکا دی فهدگهپهت ناف دهمی پۆمانی و ب پیکا دان و ستاندن ل گهل (لهیلا، چیرۆکا شووکرنا خۆ یا زۆرهلی ژ ئالین باب و براین وئ فه، کا چهوا ب دلخ وئ ددهنه پسمامی وئ ئازادی ل ئەلمانیا کو ب ئەفی ئاویا تراژیدی فهدگپیت: ((ئەز گریام و من گوت من نافیت ئەز قوتابی مه قوتابی! من نکاری چ بکم چ ژ دهستی من نههات ب تنی ئیک دهلیقه من وا ههی ئەگهه ئەز خوه بکوژم یان پتر نینه)) (خانکی، 2022: 143). ئەف دیمهه دووپاتیا دلتهنگیا (ئەسمهري) و ههر ئافرهتهکا ههژار و بئ دهستههلات دناف جفاکی ئیرسالاردا، کا چهوا مایتیکرن د چارهنفیسی وئ و (سهبری) یخ خۆشتفین وئ دا دکهن و ژ ههف دوو دئخن و ب زۆرهلی ددهنه شووی. پشتی هینگی تیکسهه (ئەسمهري) پادیت ب ئاگههدارکنا (سهبری) ل سهر ئەفی پویدان و تهلهفۆنا وی دکت، کو ب (بیردان) ئەفی بوویهری فهدپیت و دپیت: ((پشتی بوورینا رۆژهکی ل سهر ق بویهری را، من رابوو تیلافۆنا سهبری کر و ژ گوتنا ئەلو من دهست ب گرین کر بهری سهبری چ ئاخفتنا بکت تیکسهه سهبری ب دهنگهکی مهندههوش گوتا من خیره دلخ من؟)) (خانکی، 2022: 144). ژ ئەفی پارچه بیرهاتن دیاردیت کو نهبوونا مافی ئازادیا ههلبژارتنا ههفۆشکی ژیان کهسایهتیا سهرهکی د جفاکی کوردی دا، بوو ئەگهه پتر ههست ب نهبوونا ئارامی بکت و نهچاریت خۆ پادهستی قهدهرا خۆ بکت، ئەوژی ژ دهستانا پالپشتی و مۆرالی بۆ پیکینانا ژیانکه ئاسووده د پاشهروژی دا. لهورا تۆشی خهموکی و پهشینی دیت، چونکه دپیت: ((پشتی بوورینا رۆژهکی من گهلهک ههولدان سهبری تیلافۆن نهراک. رۆژا دی ئەز وا پونشتی مه ل بهر پهنجهری تهماشهی ژ دهرفه دکم و هزرین من گههشتینه وئ قوناغی کو ژیان چ رامن نینه ههر تشت دهیته روودان ب مروف بهری هینگی خوه تاماده بکت و ئەو خوهشی و ژیان من ل گهل سهبری بریا سهری کان یه؟)) (خانکی، 2022: 145). ل فیره دا نفیسهری ل سهر زاری قارهمانا پۆمانی خالهکا گرنگ ئازراندی یه، ئەوژی ب پامانیا ژیان یه، چونکه ل دهمی ههر ئافرهتهک یان کچهک د گههیته گۆپیتکا ب پامانی و هیچ و پۆچین، پتر گۆشهگیر دیت و حز ل دهف وئ دمن و نهشیت خۆ ب تهمامی ژ ئەفی جۆری گرییا دهروونی پرگاریبکت.

ئەف تهوهره د ئەفی تیکستی پۆمانکی دا گهلهکی هاتییه باسکر، نه ب تنی د بواری ههلبژارتنا ههفۆین دا، بهلکو د ههمی بیافهکی ژیان دا. لهورا دئ بزافی کهین تهوهری ریگریکن و نهبوونا مافی ئازادیا ههلبژارتنی د خشتی (3) دیارکهین:

خشتی (3) تهوهری ریگریکن و نهبوونا مافی ئازادیا ههلبژارتنی

ژ	کهسایهتیی ئافرهت د پۆمانی دا	تهوهری ریگریکن و نهبوونا مافی ئازادیا ههلبژارتنی	مهودا د پۆمانی دا (لاپهري)
1	ئەسمهري	ههفۆینی	148 - 139

110 – 82	خواندن و کارکن	لهیلا	2
112 – 86	هه‌فۆینی	ئه‌فین	3
123 – 75	هه‌فۆینی	ژیان	4
134 – 83	هه‌فۆینی و کارکن	نازدار	5
150 – 84	هه‌فۆینی و خواندن	ئافره‌تین گوندی	6
149 – 141	نه‌بوونا چا‌فدیرین	غهریبا	7

ژ ئه‌فی خشته‌ی دیاردییت کو مه‌ودایێ ته‌وه‌ری نه‌بوونا مافی ئازادیا هه‌لبژارتا هه‌فۆینی پانتایه‌کی به‌رفره‌ه ژ ئه‌فی تیکستی فه‌گیپانکی بخو‌فه‌گرتیه. هه‌روه‌سا په‌نگه‌دانین نه‌ری ل سهر بی‌فازوو یا ژیا نا که‌سایه‌تیین ئافره‌ت ب ئاویه‌کی مه‌زن کری یه. له‌ورا ئه‌یسهری د چیرۆکا (ئه‌سمه‌ری - ئه‌سمه‌ر که‌سایه‌تیا سه‌ره‌کی - و سه‌بری) یخ خو‌شقی و دا و چه‌وانیا ریگریکنا باب و براین وئ بۆ به‌رده‌وامی نه‌دانا چیرۆکا ئه‌فینیا وان پیشکیشی وه‌رگری کری یه. ژبه‌رکو ئه‌فه ئه‌و خالا بنگه‌هینه ئه‌وا ده‌روناس (ئۆتۆرانک)ی داکۆکی ل سهر کری.

4 - حه‌سیدی (ئیره‌ی):

د ئه‌فی رۆمانیدا بابه‌ته‌کی گرنگ یخ کو گرییا دیانای داکۆکی ل سهر دکه‌ت ئه‌وژی (حه‌سیدی)یه، کو باب حه‌سیدی ب کچا خو‌ ده‌ت و وه‌کو ده‌یته زانین ژ ئه‌ف خاله بخو‌ دیارده‌یه‌کا ده‌روونی - جفاکیه. پتیا جارن ژ دبیته ئه‌گه‌ری دروستبوونا ئالۆزین ده‌روونی و په‌یوه‌ندیین مۆکوم تیکدده‌ت؛ بۆ نموونه تیکچووونا په‌یوه‌ندیا خیزانی و هه‌فالین، ... هتد. له‌ورا حه‌سیدی وه‌کو دیارده‌یه‌کا جفاکی دبیته ئه‌گه‌ری دروستبوونا دووبه‌ره‌کی و زکپه‌شین و دوودلی د ناخێ تاکو د کۆمه‌لگه‌هیدا. ئه‌فجار ئیره‌ی ئانکو حه‌سیدی ئه‌و هزرکرنه‌یه کو که‌س خۆدان ئه‌فی سالۆخته‌ی به‌رده‌وام یا باش بۆ ئه‌وئ به‌رامبه‌ر نه‌فیت. د مملانا ده‌روونیدا په‌ ل گه‌ل ده‌وربه‌ری خو‌. ئه‌ف حه‌سیدی د ناف دل و هناقین باب ئه‌سمه‌ریدا هه‌بوو و ببوو جه‌ی که‌رب و کین ل گه‌ل سه‌بری و ئه‌گه‌ری هه‌فۆینی و کچا خو‌ ئه‌سمه‌ر ژ د دوورخستی. ل ده‌م ئه‌سمه‌ر ژ قوتابخانێ فه‌گه‌ریا په‌ مآل باب وئ دووباره ده‌ست ب چپه‌را خو‌ کر، هه‌روه‌کی فه‌گیپا قاره‌مان ب ئه‌فی ئاوی فه‌دگیت: ((وه‌کی هه‌ر جار دیسان ب هنده‌ک په‌یفین دژوار کریت و بلند خو‌ه کۆم کرن خو‌ه ل ناف دل من دان وه‌کی هه‌ر جار یسان هه‌ست شکه‌ستن قی جارێ که‌سه‌ک نه‌بوو ل پشتا من یا ل پشتا من وه‌گرکی یخ ل پشتا من نه‌ ل قی مآل دایه مه‌ره‌ما من سه‌بری یه‌ گۆتا من توو هوسا دکی ئه‌م ته‌ ژ قوتابخانێ ده‌ریین ب تی ل مال دابی ژبو چیکرنا خوارن)) (خانکی، 2022: 96). ب ئه‌فان ئاخفتین دژوار ئه‌سمه‌را هه‌زار دلگرا بوو و زانی کو باب وئ گه‌له‌ک ژ وئ تۆره‌یه و ئه‌فه نیشانین حه‌سیدی و زکپه‌شین نه، نه نیشانین دلۆفانین و لیبوورده‌ین نه. له‌ورا به‌رده‌وام دبیته و دیژیت: ((تو یا هندێ جلکان بشۆی مآل پا‌قزبکی ب شه‌فان ژ مزه چیکی وه‌خت ئه‌م مه‌شروبی فه‌دخون کار و ژیا نا ته‌ ئه‌فه‌ییت یا پۆژانه ئی بته ئه‌فه ئه‌و ب خو‌ه کارێ گه‌له‌ک که‌چایه د قی وه‌لاتی دا ئه‌ف مآلین که‌فن د قی وه‌لاتی دا پامانا هندێ ددت هوسا مپشکی گه‌له‌ک ژ وانه ئی که‌فنه)) (خانکی، 2022: 96). دیسان ژ ئه‌فی فه‌گیپانا دلسۆژ و هه‌ست بریندارکه‌ر هه‌ستین ئه‌سمه‌ری پتر شکاندن و پتر گرییا ده‌روونی دیانا د ناخێ ویدا ئازراند و لفاند. ژبه‌ر هندێ ژ دلگرا دبیته ژ په‌فتارین باب خو‌ یخ سه‌مه‌کار و دلرپه‌ق. چیرۆک و سه‌ره‌تیین ئافره‌تین مینا قاره‌مانا ئه‌فی پۆمان د زۆرن. دیسان ل جه‌ه‌کی دیخ پۆمانیدا ئه‌یسهری داکۆکی ل سهر حه‌سیدی خواندن کریه، ئه‌وا کو که‌سایه‌تیا سه‌ره‌کی د مآلدا ئه‌نجامدای و دروستکرنا په‌رتوو‌کخانێ و پلاتین ری‌کخستی و جوان یین کو وئ بۆ پاشه‌پۆژا خو‌ دارپۆژتین ب دروستکرنا په‌رتوو‌کخانه‌کی د مآلدا و ئافا کرنا که‌سایه‌تیا خو‌، دووباره باب وئ هه‌فالکا وئ پآلده‌ت کو مۆرآل و هیزا وئ لاواز و کیمبکه‌ت، له‌ورا ب ری‌کا فه‌گه‌راندن به‌حس حه‌سیدی و زمکرنا مۆرآل خواندنا خو‌ دکه‌ت و دیژیت: ((ده‌یته بیرا من جاره‌کی په‌رتوو‌که‌ک دخواند هه‌فالکا من گوته من هوووووو دیسان ته‌ چاوا گینول هه‌یه مالا ته‌ مه‌ چ ژ په‌رتوو‌کی قوتابخانێ چینه‌کر ئیجا ژ نوو به‌ین یین ده‌ره‌کی بخوندی مه‌ که‌لترری خواندن نینه ئه‌م چه‌ژ خواندن ناکن ئه‌م پتر چه‌ژ ئاپراخ و بریان و مه‌شروبی دکه‌ن)) (خانکی، 2022: 97).

ئه‌یسهری ب شاره‌زایی ئه‌ف سالۆخته‌ت نه‌شرین - حه‌سیدی - ژ لاین باب وئ و پیلانگیریین وی وینه د ته‌کنیکا فه‌گه‌راندن و بیردایتیدا ئاراسته‌ی وه‌رگری کریه، بۆ هندێ کو فشارا ده‌روونی یا که‌سایه‌تیا سه‌ره‌کی پتو پوونکریه، به‌ل باب وئ یخ توندپه‌و هه‌می ری‌کا دگریته ل به‌ر داکو کچا وی نه‌گه‌هیته سه‌بری. ژبه‌ر هندێ دووباره فه‌گیپا قاره‌مان مه‌ به‌ره‌ف جیهانا خه‌موکی و تیکچووونا بارێ ده‌روونی یخ خو‌ د به‌ت و دیژیت: ((ب هه‌ر جال وئ شه‌ق ژ ئه‌ز ب دلکه‌کی شکه‌ستی د خه‌ورا چووم ئه‌و

خوشيا من ب پۇرۇ دگەل سەبرى دىتى نەھىلان ئەو خوشى بەردەوام بيت)) (خانكى، 2022: 99). ئەقان ھەمى نەخشە و پلاندانا بابن وئ بۇ پىنگىرىكنى ل سەبرى، داکو ب عەشقا وئ خۇشەبىت ب تىن شەرکەنەکا دەروونى بوويه و نەقايە ئەسمەرا بەلەنگاز ب يەك پەيڧ ژى دەربېرىنژ حەژىكرنا بۇ خۇشتىڧىن خۇ ل بەرامبەر وى وەك بابەكن دلۇقان و خۇدان ھەست و سۆز دەربېرىت و دانپىدانن ژى بەكت. چۈنكە ئەسمەرى ھەمى دەمان بزاڧكرىيە بابن وئ پەفتارا ھەقالەكن ل گەل وئ بەكت.

لايەنەكن دىن ھەسەيدىن و سانسورىن د ئەڧن گرىپىدا كو بابن ئەسمەرى و بپاين وئ گرتىيە بەر، ئەوژى سانسورى و زىرەقانىيا ژنابا وئ بۇ وئ بوو. تانكو بابن ئەسمەرى دەروونى وى ئارامبوو، ل دەمى ھەڧۇزنا خۇ يا دووئ د كەتە زىرەقانىك ژ بۇ ئاستەنگكرنا پەيوەندىيا ئەڧنىيا كچا خۇ يا ئىكانە (ئەسمەرى) ل گەل خۇشتىڧىن وئ سەبرى.

نڧىسەرى ئەڧن رۇمانن بۇ پاچىننا پۇمانا خۇ د چەند لاپەراندا ب درىژى وئىن ژنابا قارەمانا سەرەكيا ئەڧن پۇمانن ددەتە نياسين و پۇلن وئ كا چەوان مەلمەل بابن وئ خەباتى دكەت وئ ژ خۇشتىڧىن وئ دووربەكت و نەھىلىت بچىتە قۇتابخانن و چەوان ھەسەيدىن ب وئ دبەت و زىرەقانىن ل لڧىنن وئ دكەت، كو ڧەگىپرا قارەمان ب ئەڧى ئاوابى ئەڧن چەندىن ڧەدگىرىت و دىڧىزىت: ((بوورينا دوو ھەفتيان ل سەر وئ ژنابن را گەلەك ب چاڧىن كرىت بەرى خوە دامە ئەم ژ زولما باب دومايەك نەھات بوون و سەردا وەلما ژنەكا ھوسا بىن دلۇقان ئەز ھەر دىڧىزىم كو ژن يا دلۇقانىە لىن دڧىت ئەم ژىر نەكن ژىن بىن دلۇقان ژى بىن ھەين وەكو ڧن ژنابە نوھ باوہرىكە ھوسا ژ مە تورا دبوو تو بىژى مە نانن مالا بابن وئ خوارىيە)) (خانكى، 2022: 122).

ئەڧە دەرازىنكەك بوو كو نڧىسەرى ھەڧنىاسىنەك د ناپەرا پۇلن ژنابا كەسايەتيا سەرەكى و ئەگەرى ھەسەيدى و سانسورىيا بابن وئ بۇ خواندەڧانى نەنجامدەيە. پىشتى ڧەگىپرى ھەمى تىشتران ئەڧ كەسايەتيا زەھراوى يا ژنابا ئەسمەرى و ھەڧكارا بابن وئ د توندوتىڧىن دا، دياردكەت كو ئەڧە وئىن نەرىتى بىن ئاڧرەتا كوردە داىە دياركرن كو ھندەك جارن ئاڧرەت بخۇ دىبىتە سەدەمى شكاندنا پىنگەھن ئاڧرەت بخۇ، ھەروەسا د ھەمى دابوونەرىتاندا ژناب د وئىنە و چوارچۇڧەكن نەرىتى و خرابكاردا ھاتىيە وئىنەكرن و نياسين. لەورا قارەمانا پۇمانن دووبارە دىڧىزىت: ((ب ھەر حال وەكى تو د زانى پتريا ژنابە نەدباشن و پىشتى بوورينە چەندەكن گەلەك جارن مە پىنك نەدكر ژبەر براين من بىن كچكوك بوو وئ ژى وەكى خۇلامىن ب براين من دكر و من ژى ئەڧ چەندە قەبول نەدكر و ھوسا مە شەردكر و وەختن بابن من ھات يە مال دا بىڧتە وى دا ئەوژى شەرى من بەكت)) (خانكى، 2022: 123).

ئەڧ موركا ھەسەيدىن ب گەلەك دىنامىكىن جودا جودا د ئەڧن پۇمانىدا، پۇماننڧىسى بەرجەستەكرىنە، لەورا دىن بزاڧن كەين د خىشتەكى دا ئەڧن چەندىن دەينە دياركرن:

خىشتە (4) بەجەستەبوونا ھەسەيدىن د پۇمانن دا

ژ	دىنامىكىن دەروونىن ھەسەيدىن	تەكنىكا بەرجەستەكرنا ھەسەيدىن	مەودا د پۇمانن دا (لاپەرى)
1	ماندەلكرنا ئاڧرەتن (نەراستەوخۇ)	ڧەگەپاندنا دەرەكى	114 – 102
2	ئانسورى و زىرەقانى (راستەوخۇ)	بىردانك (ڧەگەپاندنا ناڧەكى)	135 – 115

سەبارەت بابەتن ھەسەيدىن وەكو لايەنەكن دەروونى و پالدىرى وەرارا گرىيا دەروونى (دىانا)، ل دەڧ كەسايەتيا سەرەكيا ئەڧن پۇمانن، باھرا پتر پرىكا سانسورى و زىرەقانىيا راستەوخۇ و تەكنىكا بىردانك (ڧەگەپاندنا ناڧەكى) دا، نڧىسەرى بەرجەستەكرىيە. مينا مەلمانا ئەسمەرى ل گەل ژنابا وئ و پراكتىزەكرنا توندوتىڧى و سانسورىيا راستەوخۇ د ھەر بياڧەكيدا، كو ئەڧە ژ ئەوان پىكتىن نە مرۇقايەتى بوون ئەوئىن بابن وئ دژى وئ وەكو ئاڧرەتەكا سەربەخۇ و بوئىر پىادەكرى.

5 - خىانەتا ھەڧىزىنن و خۇكوشتن:

د ئەڧن پۇمانن دا ئەم روى ب روى دياردەيەكا جڧاكى يا ڧىھىتى دىن ئەوژى خىانەتا ھەڧىزىنن يە بۇ ھەڧىزىنا وى د جڧاك و كۆمەلگەھا كوردى يا مۇدپىن؛ تانكو خىانەت و ھەژىكرنا نەپنى يا زەلامى بۇ ئاڧرەتەكا دى، بۇ تىركرنا ھەزپن خۇ بىن سىكىسى و پىشگوھكرن و پەدكرنا داخوازىنن ھەڧىزىنن، ب تايەتى ئەگەر ھەردوو پەگەزا ب زۆرەملى و ل بن دەستەلانا بىنەمالن ئەڧ پروسا ھەڧىزىنن ئەنجام دابىت.

بج گومان ئافرهتا بچ دهسته لآت دئ توشی خهموکی و گریختن دهروونی بیت، لهوړا چیرۆکا (ئهسمه) و هه قزینیا نه ژ دل ل گهل پسمام خو (نازاد) ی پیکدهینیت و د چیته وه لآت غه ریپین (ئه لمانیا) و بو ماوه ی دوو سالان ل ویرئ دمینیت و که سی نایاسیت و دونیا ل بهر چا فین وئ پرهش دبیت، چونکه توشی توندوتیژین و خیانه تا هه قزینین ژ ئالین هه قزینین خو قه دبیت. لهوړا ئه قن چهن دئ کاریکه ریبه کا نه ریئ ل سهر هه ستین وئ مینا ئافره ته کا خودان بهر وهردا چاک و هه لویست کر. ژ بهر هندئ دووباره نفیسه ر ب ریکا قه گه پاندنئ سه ده م پهبدا بوونا ئه قن هه ست ل ده ق قاره مانا پۆمان دا، ب ریکا قه گپرانا قاره مانئ بهر ده وام رویدائین دلته زین، خوانده قانی ئاگه هدار دکه ت و ب ئه قی شیوه یی قه دگپیت: ((رۆژ ژ پۆژئ را ئاریشین مه پتر ل دهاتن که چا من ژ ی وا مه زن دبت من گۆمان ژ نازاد دبرن کو رهفتاری وی نه مانه وه کی بهرئ ئه ز ترسیام ل پشت من پرا تشته کی دکه ت)) (خانکی، 2022: 172). واته نفیسه ری دقیت مه ل سهر ئه وئ چهن دئ ئاگه هدار بکه ت، کو رهفتارین هه قزینین (ئه سمه) ئ قارمانا پۆمان، ئه گه ره کی سه ره کی به د ئیکدانا هه ست و سۆزین وئ دا وه ک ئافره ته کا کورد. لهوړا ئه قن بارودوخه هیدی هیدی ل ده ق وئ گه شه کر و گه هانده وړاده ی گۆمانئ ژ هه قزینین خو (نازاد) ی ببه ت کو گرنگین ب داخو ازین وئ و زارۆکا وان (غهریبا) ی نه ده ت، ئه قن گۆمانین وئ د بنه راستی، لهوړا بو (له یلا) ی ئه قن چهن دئ ب ریکا هه قه یه یینا ده ره کی قه دگوه یزیت و دبیت: ((ئه ز یا پشت راست بووم ژ خوه ئه وئ خه له تیا دکه ت به س من قیا بلا ئه ز گه له ک پشت راست بم، زانی له یلا ئه قن گرنگیا خه لک ل قان وه لاتان دکه ت ل وه لاتئ خوه ژ ی کر بان دا باش بت گه له ک دبیتن یاسا و پاقرئ ل وه لاتئ مه نین ئه م نه و ل قان وه لاته ئه م هه می یاساین جیه جی دکه ن)) (خانکی، 2022: 172). پشتی چهن لاپه ران گۆمانین (ئه سمه) ئ ل سهر هه قزینین وئ دبنه راستی و ئاشکرا دبیت کو هه قزینین وئ ئه و نه بری به ژ یانا خو هه مین ل گهل دا بیت وه کی ههر زه لامه کئ وه فادار بو هه قزینا خو، به لکو ب تن بو قایلکرنا خیزان و مالباتا خو دۆنماما خو قاره مانا پۆمان مه ره دکه ت و هه قزینین ل گهل پینک دبیت، ژ بهر هندئ ب ریکا (بیردانک) ئ که سایه تیا سه ره کی مه ل سهر په وشا خو یا ئالۆز ئاگه هدار دکه ت و دبیت: ((ژ قان رهفتاری وی ئه و ب خوه ئه و ههر چه ژ من ناکه ت هه مه ژ رۆژا ئه ز ئینام و ده نگن بلندی و دل هیلان و دل شکاندن ئه قن ههر هه بوون و گرنگی ب من نه دا ل قن جارئ گهورین گه له ک مه زنتر بوو بوو گه له ک جارن ب شه قان ده رهنگ د هاته مال وه خت مرۆف هه قزینین بکت ئه گه ر د ده رحه قن ژ یانه هه قزینین دا نه ده رکه قی؟)) (خانکی، 2022: 177). ئه قن گۆمانین له ههنگا سه ره کی دبنه راستی، کو هه قزینین وئ (نازاد) ل پشت وئ دقیت هه قزینیه کا نوو ل گهل هه قاله کا خو پیکئینیت، ب ئه قن هه قه یه یینا ده ره کی ئه قن چهن دئ قه دگپیت: ((رۆژه کین گوته من ئه زئ هه قزینین دیسا کم و من هه قاله ک هه یه کو ئه ز وئ ژ ی بینم ئه زئ بیم خودان دوو هه قزینین من گوته وه دگهل ته و دزانت توو خودان زارۆک و هه قزینین و ئه و قن چهن دئ قه بوول دکه ت ئه ز ئه قن چهن دئ قه بوول ناکم توو د کاری وئ بژی ئه ز نه که سه ک بچ غیره تم قن نه حه قین قه بوول بکم ل سهر خوه)) (خانکی، 2022: 178). ئه قان رویدائین نه خوه ش په وشا که سایه تیا سه ره کی و ئافره تین د ئه قن پۆمان دا پۆل گپرایین چاره سه رنه کرن، به لکو بارودوخ وان ی دهروونی ئالۆز تر لیکر و ژ نه جامن وئ چهن دئ کو ئه قن جورئ گری ژ ی به ره ق هافیبوون و خه موکین قه برن. نموونه د ئه قی بواری دا د ئه قن تیکست قه گپرانکی دا د زۆرن، لهوړا دئ قوناغین ئه قن خال ل ده ق ئافره تی کو له ههنگا سه ره کییا ئه قن پۆمان یه و که سایه تیین دی یین ئافره ت د هیلکاری (1) دا روون که یین:

هیلکاری (1) خو کۆشتنا ئافره تی

(خیانه تا هه قزینین)

لیدانا زهنگا (نه بوونا ئه ندام تیرینه ل ده ق ئافره تی)

هه لچوون

خه موکییا ئافره تی (قاره مانئ)

ئه نجام (خو کۆشتنا ئافره تی - قاره مانئ)

ژ ئەقی هیلکاری دیاردییت کو گرییا دەرروونیا (دیانا) ئەوا ل دەف قارمانا ئەقی پۆمانی دا دەیتە دیتن، رەنگفەدانا وئ، بوویە سەدەمە ئەوئ چەندئ هەفۆینی وئ خیانهتێ لیکەت، هەرۆسان خیزانا وان ژئ بھیتە هەلۆهشاندن و ژ هەف جودا بین و بەرەف چارەنقیسەکی نەدیار فە بچیت و پیرا خۆکوشتن بەت.

ل دویمایە دشتین بیژین نقیسەری فایە بۆ وەرگری ئاشکرا بکەت کو خیانهتا هەفۆینی، پوویەکی دی یێ کارابوونا گرییا دەرروونیا (دیانا) یە ل دەف ئافرەتێ د ئەف پۆمانی دا، هەرۆسا فرامۆشکرنا وئ ژ لایێ زەلامی فە د جفاکی کوردی دا، وەها ل وئ کری یە، ب مینیتە د ئەف بازنا فالاً دا و ب چارەسەری تیدا بزفیریت و بیته قۆربانیا حەز و پیرا یێ شاش یێن باب و برا یێن خۆ، هەرۆسا ژئ رزگار نەبیت و ل دویمایە چارەنقیسە وئ ژئ خۆ کوشتن بیت، داکو ژ ئەف گێرەفانکی قورتال بیت.

ئەجام:

ل دویمایە ئەف فەکۆلینی ئەم گەهشتینە چەند ئەجامان:

1 - رۆمانقیسی ب ئاویەکی ژیرانە پەفتار ل گەل بابەتی گرییا دەرروونی (دیانا) کری یە، هەرۆسا ئەف گری یە کریە تەفنی سەرەکیی راجینا پۆمانا خۆ. ئەفەژئ د ماوی ئەوئ شروۆفەکرێ دا بوویە، ئەوا بۆ ئەقی تیکستی پۆمانکی هاتیە کرن. ژبەرکو ئەو خالین هاتینە دیارکرن هەمی پەیوەندیەکا راستەوخۆ ب لۆژیکا بایۆلۆژی فە هەبە، چونکە ئەفە نقیسکی گرییا دیانای یە.

2 - سەبارەت تەوهرئ کیمکرنا بۆهاین ئافرەتی و تەپەسەرکرنا وئ، نقیسەری داکۆکی ل سەر پیرەوئ جفاکی (توندوتیژیا باب و برا)، د ئەقی تیکستی فەگێرانیکی دا کریە، چونکە جفاکی کوردی ژینگەهەکا گونجای یە بۆ ئەجامدانا پیرابووین نەمرۆفایەتی دژی ئافرەتین کورد، وەک د پۆمانی دا ب ئاشکرای ئەف پەفتارە رەنگفەدایی و نقیسەری ب هویری بۆ وەرگری ئاراستەکریینە.

3 - دەربارەری تەوهرئ داخباربوونا ئافرەتی ب پەگەزئ نیر، وەکی د ئەوئ ئامارا بۆ ئەف مەبەستی د ئەف فەکۆلینی دا هاتیە ئەجامدان، خۆیا دییت داخباربوون ل سەر بنەمایەکی شاش و پتر نەریتی بوویە، ب بەهاتەیا نەبوونا ئەندامی ئیرینە ل دەف ئافرەتی، وەکی د پەفتار و سەلیقین کەسایەتین ئافرەتین ئەف پۆمانی دا بەرجەستە بووین.

4 - مەودای تەوهرئ مافی نەبوونا ئازادییا هەلبژارتنا هەفۆینی، ژ لایێ ئافرەتا کورد فە - وەکی د چیرۆکا (ئەسمەرئ و سەبری) دا بەرجەستە بووی - پانیا لاپەرین ئەقی تیکستی پۆمانکی بخۆفەگرتینە، ژبەرکو ئەفە ئەو خالا بنگەهینە یاکو دەررووناس ئۆتۆرانک داکۆکی ل سەر کری.

5 - دیسان حەسیدی ژئ ئیکە ژ تەوهرین ئەف گری د ئەقی تیکستی فەگێرانیکیا، کو نقیسەری ب ریکا سانسۆری و زێرەفانییا راستەوخۆ و د تەکنیکا بێردانک (فەگەراندنا نافەکی) دا بەرجەستەکرییە، مینا مێملانا ئەسمەرئ ل گەل ژنابا وئ و پراکتیزەکرنا توندوتیژیی و سانسورییا راستەوخۆ د هەر بیافەکیدا، کو ئەفە ژ ئەوان پیکین نەمرۆفایەتی بوون، ئەوین بابی وئ دژی وئ وەکو ئافرەتەکا سەرەخۆ و بویر پیادەکری.

6 - مژارا خیانهتا هەفۆینی و خۆ کوشتنا ئافرەتی د ئەقی تیکستی فەگێرانیکی دا، پوویەکی دی یێ کارابوونا فشارا گرییا دیانای یە کو کا چەوا ئەسمەر - ئەسمەر کەسایەتیا سەرەکی د ئەف پۆمانی دا - د مینیتە د بازنا فالاً یا ئەف گرییا دەرروونی دا و ب ئەدیتنا چارەسەری بۆ رەوشا خۆ، هەرۆسا ژئ رزگارنابیت و ل دویمایە چارەنقیسە وئ ژئ خۆ کوشتن بوویە، داکو ژ ئەف گێرەفانکا مەملانا باب و برا و داب و نەریتین جفاکی و هەفۆینی توند قورتال بیت.

پەراویز:

* گەلەك جۆرین گریین دەرروونی هەنە، بەلج ل فیرئ ب تە مە باس ل گرنگترین جۆرا کریە، چونکە جۆرین ئامازە بۆ نەهاتینە کرن پشکن ژ ئەفان گریین دەرروونی یین سەرەکی. بۆ پتر ییزانییا بنیره: (ئەحمەد، 2023: 27 - 29)؛ (فرۆم، 2012: 45 - 50)؛ (عبدالکریم، 1999: 50 - 55).

لیستا ژیدەران:

ئیک - ب زمانی کوردی

أ - پەرتووک

- تلوعی، روئیا، (2005)، هەرگیز له ژن بوونەر پەشیمان نیم، دەرگای سەردەم، سلیمانی، هەرئیمی کوردستان - عێراق.
- حەمە، کئیر عەبدوللا، (ب. س)، ینگە ئن له کۆمەلگای کوردەواری دا، چاخانە تەوار، سلیمانی، هەرئیمی کوردستان - عێراق.
- حەمە، خالید عەبدولکەریم، (2010)، مەهاباد قەرەداغ له فیمینیزمەوه تا هیومانیزم، دەرگای ئاراس، هەولێر، هەرئیمی کوردستان - عێراق.
- خانکی، کاروان، (2022)، ئەسمەرا پەپووک، رۆمان، چاپخانە تەهران، ئێران.
- صلیو، هاوژین، (ب. س)، رەهەندی دەروونی له شیعەرەکانی لەتیف هەلمەت دا، یەکتی نووسەرانی کورد مەلەبەندی گشتی، هەولێر، هەرئیمی کوردستان - عێراق.
- عەبدول، نوخشی، (2007)، رۆلی ژن له ژبانی کۆمەلایەتی و سیاسی باشوری کوردستان، چاپخانە پووناکی، سلیمانی، هەرئیمی کوردستان - عێراق.
- فرۆید، سیگموند، (2017)، لێکدانەوهی سیکسیانە بۆ میژوو، وەرگێران: سەلاح سەعدی، چاپ و بەلاکردنەوهی ناوەندی ئاودێر، هەولێر، هەرئیمی کوردستان - عێراق.
- قەرەجەتانی، کەریم شەریف، (2010)، نەخۆشی و گرتەکانی دەروونی و کۆمەلایەتیەکان، سلیمانی، هەرئیمی کوردستان - عێراق.
- مەزھەر، کەمال، (1981)، ئافەرەت له میژوودا، چاپخانە الحوادی، بەغدا، عێراق.
- هانسن، هینی هارولد، (1982)، ژبانی ئافەرەتی کورد، وەرگێران: عەزیز گەردی، چاپخانە کۆری زانیاری عێراق، بەغدا، عێراق.

ب - گۆفار:

- ئەحمەد، ئومێد سەگهان، (2023)، "رەنگەدانا گریبا گریسداین د چیرۆکا کەچ و باف دا یا حەسەن مەت"، گۆفارا زانکۆیا نەوروز، بەرپەندئ (12)، ژمارە (3)، دھۆک، هەرئیمی کوردستان، عێراق.

دوو - ب زمانی عەرەبی

أ - پەرتووک

- أبوزعزع، عبدالله يوسف، (2011)، نظريات الإرشاد والعلاج النفسي، المكتبة الوطنية، عمان، الاردن.
- أولي، رحمي، (2017)، المقاومة على الهيمنة الذكورية في رواية "اللون الآخر" لإحسان عبدالقدوس، دار السلام، بندا آتشي، مطبعة دار السلام، ماليزيا.
- الجاوشلي، هادي رشيد، (1970)، الحياة الاجتماعية في كردستان، مطبعة الجاحظ، بغداد، العراق.
- جمال، محروق، (2018)، صراع الذكورة والانوثة في الرواية العربية، مطبعة المسيلة، الجزائر.
- الحسني، يوسف، (2021)، عقدك النفسية سجنك الأبدي، (ب. ط)، (ب. م).
- الرباتي، إبراهيم معروف طاهر، (2004)، المرأة الكردية ودورها في المجتمع الكردي، مطبعة التفسير، أربيل، إقليم كردستان، العراق.
- زيادة، أشواق وسوفي، بسمة، (2021)، أبعاد المركزية الذكورية في رواية نسيان.Com، لأحلام مستغامي، مطبعة جامعة لامي، الجزائر.
- سيجال، إبة روبرت، (2017)، الاسطورة الذكورية وعقدة الكترا، ترجمة: محمد سعيد طنطاوي، مؤسسة الهنداوي، القاهرة، مصر.
- عبدالكريم، عبدالمقود، (1999)، جاك لاكان واغواء التحليل النفسي، المجلس الأعلى للثقافة، مصر.
- عربوات، شهيرة، (2021)، سرد الانوثة بلغة الذكورة في الرواية النسائية المغاربية، مطبعة الجليلي، الجزائر.
- الفارسي، خديجة، (2013)، النقد النفسي في كتاب عقدة اوديب في الرواية العربية لجورج طرابيشي، مطبعة قاصدي مرياح، الجزائر.
- فروم إيريش، (2012)، أزمة التحليل النفسي، ترجمة: محمود منقذ الهاشمي، دار الحوار للنشر والتوزيع، سورية.

- محمد، بوزيدي، (2015)، التحليل النفسي للأدب، مطبعة ابن خلدون، الجزائر.
- مجموعة مؤلفين، (2011)، معنى الحياة والعقد النفسية في الأدب المعاصر، ترجمة: نجيب بشري ويونس لشهب، المجلس الأعلى للثقافة، القاهرة، مصر.
- مراد، حليمي، (2001)، مركب النقص والعقد النفسية، (ب. ط)، (ب. م).
- المودن، حسن، (2020)، من اجل تجديد التحليل النفسي الاثربولوجي: عقدة أوديب إلى عقدة قابيل وديانا، مطبعة مراكش، المغرب.

ب - گۆفار

- عيدان، إخلاص محمد، (2019)، "عقد الشعراء النفسية المركبة - عنتره أنموذجاً"، مجلة الآداب، العدد (15)، جامعة بغداد، العراق.

پ - نامين ته كاديمي

- محمد، كزال حسين، (2007)، المرأة الكردية وصراع الأدوار، رسالة ماجستير (غير منشورة)، جامعة السليمانية.

سى - ب زمانن تئكليزي

- Jacobsen, M. H, (2010), ottorank: American Image.

چوار - مالپه رين ته نته رينتين

- <http://eprints.hincoln.ac.uk/25244/1/dayana%roof.pdf>.2019.

تأثير عقدة ديانا النفسية على المرأة في نص رواية "الأسمر المسكينة" لكاروان خانكي أمودجا

نهاية محمد صالح عز الدين

قسم اللغة الكردية، كلية التربية الأساس، جامعة دهوك، إقليم

كوردستان - العراق

nihaya.ezzulddin@uod.ac

ملخص:

تعتبر العقد النفسية بشكل عام وعقدة ديانا بشكل خاص من القضايا الحساسة التي تؤثر على معنى حياة الأفراد في المجتمعات. ولذلك فإن هذا البحث يدور حول عقدة ديانا النفسية في رواية الأسمر المسكينة. لأن هذا الموضوع يحتل مكانة كبيرة في هذه الرواية. استطاع الروائي كاروان خانكي أن يصف وضع المرأة الكردية وفهمها لجنسها (كأنثى) في أسرتها ومجتمعها بطريقة نفسية وغير مباشرة. بمعنى آخر، يكشف الكاتب غياب العضو الذكري لدى المرأة للمتلقي من خلال وصف المواقف والسلوكيات بطريقة غير معلنة. وقد كان لذلك تأثير سلبي على عقول وعواطف المرأة الكردية، وذلك نتيجة لنقص الرعاية للجنس الأنثوي في المجتمع الكردي كما يجب. إلا أن الطريقة التي يمارس بها الآباء والأخوة قيادتهم على الفتيات والنساء في سياق العنف قد سببت هذا النوع من العقد النفسية وتطورت فيهن. والافتراض هنا هو أنه بسبب تعرض المرأة لسلوك عنيف من والدها وأخيها وزوجها وخلق مشاكل في حياتها، فإن ذلك يتسبب في تكوين عقدة عقلية لديها. وسنحاول في هذا البحث إثبات أن الروائي (كاروان خانكي) قد فعل ذلك في نصه. ولذلك يحاول هذا البحث توضيح آثار المرض النفسي متى وكيف يتطور لدى النساء، وكذلك كيف يعرض المؤلف هذه المشكلة النفسية. ومن تفسيرات النص يتبين أن الروائي يدعو إلى طريقة اتحاد القيادة النسائية مع جنسها كأنثى، وإن كان الروائي يعبر عنها بشكل التصور والحوار غير المباشر.

الكلمات المفتاحية: العقدة النفسية (ديانا)، العضو الذكري، الذاكرة، الإعجاب.

The Effect of Diana's Psychological Complex on Women in the Text of the Novel "Poor Asmar" by Karwan Khanki as an Example

Nihaya Salih Ezzuddin

Department of Kurdish Language, College of
Basic Education, University of Dohuk,
Kurdistan Region - Iraqnihaya.ezzulddin@uod.ac

Abstract:

Psychological complexes in general and the Diana complex in particular are considered sensitive issues that affect the meaning of the lives of individuals in societies. Therefore, this research revolves around Diana's psychological complex in the novel "Poor Asmar". Because this topic occupies a large place in this novel. The novelist Karwan Khanki was able to describe the situation of the Kurdish woman and her understanding of her gender (as female) in her family and society in a psychological and indirect way. In other words, the writer reveals the absence of a woman's penis to the recipient by describing situations and behaviors in an unspoken way. This had a negative impact on the minds and emotions of Kurdish women, as a result of the lack of proper care for the female gender in Kurdish society. However, the way in which fathers and brothers exercise their leadership over girls and women in the context of violence has caused and developed this type of psychological complex in them. The assumption here is that because a woman is exposed to violent behavior from her father, brother, and husband and creates problems in her life, this causes her to develop a mental complex. In this research, we will try to prove that the novelist Karwan Khanki did this in his text. Therefore, this research attempts to clarify the effects of mental illness when and how it develops in women, as well as how the author presents this psychological problem. From the interpretations of the text, it becomes clear that the novelist calls for the method of uniting female leadership with her gender as female, even though the novelist expresses it in the form of imagination and indirect dialogue.

Keywords: psychological complex (Diana), penis, memory, admiration.